

Politikai
röpiratok,

73.

1869

78
549

FELELET

A

NEMZETISÉGEK IZGATÓI

KIHÍVÁSÁRA.

5.

BUDÁN 1869.

Nyomatott Bagó Mártonnál.

20

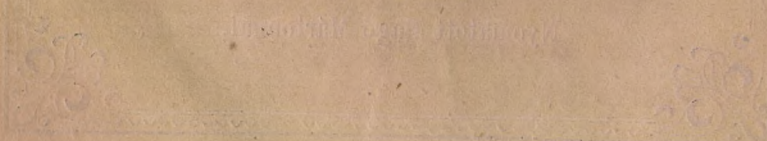
FELLET

MONNIELE SPINELLI INGIENIERO

ITALIA A.S.A.

1880

1880

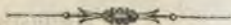

FELELET

A

NEMZETISÉGEK IZGATÓI

KIHÍVÁSÁRA.

IRTA

VÁRALJAY JÓZSEF.

Budán 1869.

Nyomatott Bagó Mártonnál.

615712 00101039

FELEJET

NEMZETISZEGEK HEGYI TOI

„Lingvarum diversitas hominem alienat ab homine, et pro-
pter solam lingvarum diversitatem, nihil prodest ad consociandos
homines, tanta similitudo Naturae.“

*S. Augustinus de Civitate Dei
Lib. XXIX. Cap. VII.*

DE BALLAGI GÉZA

1880. évi
Könyvtár Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei

Az ember nem igen vonzódik olyan felebaráthoz, a kinek nyelvét nem érti, vele nem beszélhet, ha különben valami érintkezésben áll is vele; mert nem közölhetik egymással gondolataikat. Ős időkben ennél nem nyilvánult nagyobb ellenszenv a különböző ajku nemzetek közt, mint Sz. Ágoston püspöknek földidézett soraiból kitetszik.

De a történelem is arról tanuskodik, hogy az államnak nyelve, ha ez az idegen ajku nemzetiségek nyelvének kiirtására nem irányul, azt épen nem veszélyezteti, mint nálunk az ezeréves tapasztalás fényesen bizonyítja: mert nem csak a Szlavok és Oláhok avagy Románok, kiket Thunmann Albániaik, a régi Illyriusok, Dákusok, Bolgárok, Szlávok, (Góthok és Romaiak özsze-egyeledett maradékainak tart: *) hanem a brassíói templomon levő emlék írás szerint: „Anno 1143. Geyza II. avus Andreac regis Saxones evocavit in Transsylvania.” Az eredéli Szászok, a Szepesi és többi Németek, Szerbek és mások, jelenkorig sértetlenül föntartották nyelvüket és nemzetiségüket.

---

*) A Daco Román nevet Roth szász pap pendítette meg legelőbb 1848-ban, 1868-ki Pesti Napló october 28-ról.

Emlékezetünkre a „Panszláv“ szónak föltalálója Kollár János a pesti tót ajku ágostai vallásuak, néhai prédikátora indította meg, nem keressük kinek ösztönözésére, Magyarok ellen az izgatást, midőn a kiterjendő nagy Szláv országról kezdett álmodozni; *) mert ő is vaktában hitte, hogy a Szlávok magyar országnak öslakosi, itt jobbára Szlávok laktak, ők birták, kik természeti szabadságban éltek, míg a Károlingusi német császárok meg nem hódították.

Mikor pedig a Magyarok Árpád vezérlése alatt itt megtelepedtek, szerinte a Kárpátokban magukat föntartott Szlávokkal egyesülve képeztek a magyar államot.

Ezt ugyan még Palaczky sem állította, hanem azt mondta: hogy a magyarok letelepedése a legnagyobb szerencsétlenség volt, mely a szláv világot évezredek folyamatában érte; hogy a Magyarok az épen alakulóban levő óriás szláv birodalom szívébe czövekelvén be magukat, a Szlávok reményeit elenyésztették örökre.

---

*) Maga Katharina czárnő nyilván kimondotta az iskolai könyvekről megjelent emlék iratában: „Habár az oroszok más eredetűek, mint a szlávok, még is közöttük ellenszenv nem uralkodik.“ Tolstoy gróf muszka oktatósi minister pedig 1868-ki octoberben, midőn Varsóban a tanárokat fogadta, nyíltan kijelentette: „Hogy orosz-ország hivatása a szláv törzseket, a magyar osztrák, és a török birodalmaikat sem véve ki, kormány palczája alatt egyesíteni, s nyugoti Europa ellen csatába vezetni.“ —

Schaffarik szinte a Magyarok bejövetelének tulajdonítja: hogy a szabad Morva ország eltűnt a történelemből.

A „Pestbudinski Vedomosti“ ujság pedig az osztrák magyar kiegyezést az Arpád Arnulf féle szövetség megújításának tartja a szláv világ vesztésére.

Szakajtott ilyen a román Hodosiu József magyarázata a „Dualismusról“ az 1869-ki martius 25-kén megjelent „Pesti Naplo“ Reggeli kiadásában. Ide írjuk jelen sorait, hogy az egész világ tudhassa: mivel ingerli a Németek és Magyarok ellen a népet. Ez előtt évekkel, tudjátok, hogy a Nyamczok mindent elpróbáltak a mi elnyomásunkra: miután nem sikerült elnyomni, kerestek magok mellé, kaptak is; ezek, ha tudni akarjátok, a Magyarok. Ezek külön külön is törekesznek a mi nemzetiségünk elnyomására, s a mi külön egynek nem sikerül, megpróbálják együttesen.

Mind ezeket az alapatlan vádakat eléggé megczáfolja a Szlávok és Románok régi és újabb hiteles története: valamint Kollár Jánosnak azon véleményét is, hogy a Szlávok egyesülve a Magyarokkal tették volna a magyar államot.

Mindenek előtt értelmezzük az „Állam“ szó jelentését, e nélkül nem lehet a Nemzetiségek követeléseit kellően megvitatni. Közjogi értelemben az „Állam“ Status, önálló, szabad, fejedelmén kívül, senkitől mástól nem függő emberek gyülekezete. A nemzetek pedig eredetükre nézve

minden államban vagy hazabeliek, vagy jövevények, vagy szolgák. Szent Leubinusnak 918—976. évek körül Hucabald szerzetes által írott életében olvastatik Pertz Györgynél, Monumenta Germaniae Historica. Scriptores. Tomus II. Hannoverae. 1828. fol. p. 361. e nevezetes tudósítás: „In Saxonum gente sunt, qui illorum lingua edlingi, sunt, qui frilingi, sunt, qui lassidicuntur, quod in latina sonat lingua: nobiles, ingenuiles, atque serviles.“ Az az: A szászok között vannak nemesek, vannak szabadok, vannak szolgák.

Kézai Simon beszéli a magyarokról: „Centum enim et octo generationes pura tenet Hungaria, et non plures; aliae autem, si quae ipsis sunt coniunctae, advenae sunt, vel ex captivis oriundi.“ Az az: Száz és nyolcz a tiszta magyar nemzetség magyar országban, a többiek, a kik velük vannak, jövevények, vagy a foglyoktól származottak. Ime a Kun László király alatt, és akkor élt író, midőn még magyar országnak első polgári alkotmánya nagyobb részben divott, világosan beszél nem csak a gyökeres magyar nemzetségekről s ezek számáról: hanem a jövevényekről is, és a foglyokról, avagy a szolga népekről.

A szolgaság sorsára kárhoztattak a fegyverrel meghódított, s a hadban elfogott foglyok. Ezek állapotata igen nyomorult volt: „Misera servitus, nihilque ea infelicius, ideo morti comparata; ut et servi pro nullis, et ac si non essent, iure civili habiti.“ Petrus Tolosanus,

Syntagma Juris Universi omnium pene Gentium. Francofurti ad Moenum. 1611. fol. lib. 14. cap. 1. p. 248. Az az. Keserves a szolgaság, nincsen annál nagyobb szerencsétlenség, hasonló a halálhoz; ezért a polgári jog az államban semmiben sem veszi a szolgákat, úgy tekinti, mintha nem is volnának.

Nálunk „a magyar nemzetségi jogadás a nemes jövevényekre nézve, ha Béla király névtelen jegyzőjére Cap. 43. és 44. halgatunk, már Árpád korában divott, s e tárgyban hiteles tanuja a törvény könyvünkben talált „Indigenák“ hosszu sora. — II. Endre király mondja némely 1228-ki adomány levelében: „Cum nos salubrius et honestius praedecessorum nostrorum, Sanctorum Stephani, Ladislai, et aliorum Regum Hungariae vestigiis inheraentes, nobili viro et morum honestate conspicuo militi de Aragonia, nomine Simoni, regi et regno, inter alios Barones nostros, cum tota successione sua, perpetuo famulari volenti, habito communi consilio episcoporum et jobagionum nostrorum, quamdam terram nomine Rethugeur ad locum descensionis, sicut ab antecessoribus nostris fieri consueverat, privilegio regio confirmatam, pacifice et quiete possidendam contulissemus.“

Az az: mikor mi, üdvösnek és illendőnek tartván elődeinknek, Szent István, László és többi magyar ország királyainak nyomdokit követni, az Aragóniából való nemes férfinak és tisztességes erkölcséről jeles vitéznek Simonnak, a ki a királynak és az országnak kíván zászlósaink kö-

zött minden utódaival állandóan szolgálni, az egyházi és világi főurak tanácsából némely Rethugeur nevű szállására adott földet, mint az elődeink szoktak cselekedni, békével és háborítlanul birandót királyi levelünkkel megerősítettük volna.“

Holott a magyar nemzetségek, midőn ez országot elfoglalták, maguk között sorssal osztották föl dicsért II. Endre királynak 1229-dik évi oklevele szerint Fejér Györgynél Cod. Dipl. IX, I, 622. melyben a benne tett adományozásának érvelésére ezeket mondja: „etiamsi generalis in regno nostro facta Distributio ad priorem statum redeat, per omnia successorum nostrorum tempora, salva semper et inconcussa maneat.“

Az az: hogyha az országban történt közönséges fölosztás az előbbi állapotra tétetnek is viszsza, adományunk utódainknak minden ideiben, egész és sértetlen maradjon.

Épen ez értelemben említetik az országnak eredeti fölosztása a „Noszlopi“ nemzetségnek 1425-ki perében is. „Ex quo etiam praefati Elias et Gregorius de dicta Noszlop, terram hanc (Noszlop.) cum monte Somilo, ab ingressu Scytharum Duce Arpad, primaque coloniarum Regni huius inter Nobiles Distributione, sui iuris fortiter et valide etiam demonstrasent.“ Kiadta néhai Horvát István ezen oklevél hitelesített Másából.

Az az: Azért is a fönt nevezett Noszlopi Illés és Gergő, hogy ezt a Noszlop földet Somiló hegygyel a Scytháknak Árpád alatt bejövetelük, és az ország szolgálainak a Nemesek közt fölosztása óta birják, erősen és érvényesen bebizonyították volna.

Az itt megnevezett „Colonusok“ a szolgál népek, avagy „misera plebs contribuens“ — a szegény adózók: „Arme Leute, heissen in XV. Jahrhundert die Bauern.“ Michael Ignatz Schmidt, Geschichte der Deutschen. IV. Theil S. 553.

Az egyházi és világi földes urak fölszabadíthatták ugyan erélyes és érdemes alattvalóikat, földeket is ajándékozhattak nekik örökségeikből; de ez mindenha bizonyos kötelességekkel járt; ezeket mezei nemeseknek nevezték.

A királyok pedig minden vitéz szolgát különbség nélkül megnemsíthettek a haza videlmére, kiket zászlóik alatt a megyék főispányai vezéreltek.

Az egyházi és világi főurak zászlói alatt pedig mezei nemesek, s alattvalóik vitézkedtek, innen a zászlós úr nevezet.

A király egy egész községet is fölszabadíthatott, szabad királyi, vagy szabad várossá tehetett, a sz. kir. városokat azonban be kellett czikkelyezni, mert lakosaik jobbára jövevények, a kik a Rendek közé vótettek föl, a magyar nemzet jogaiban részesültek, megszűntek külön nemzetiség lenni jogaikra nézve. De az egész ország nem nemeseit az országgyűlés beegyezése nélkül,

tartozásaiktól föl nem menthette, se nem egyenjogósíthatta, mint az 1848. és 186⁵/₈. országgyűlések bizonyítják, és mindenkit meggyőzik ez igazságról, hogy a magyar nemzet folytonosan gyakorolta királyaival egyetértve e kétségbe nem vonható jogait.

A nemzetiségek egyenjogosításáért tehát, melynél többet nem adhat a sorsos nemzetiségeknek: nem várta volna izgatóiknak megtámadásait. Ezek a példátlan méltatlanságok kényszerítettek engem e sorok írására, hogy a kihívókat nyílt őszinteséggel megczáfoljam, kik Szent István király koronájának épsége és a magyar nemzet ellen merényt követnek el: a békes nemzetiségeket sorsosainknak tartjuk.

Mi előtt azonban a czáfolatokhoz fognék, közlöm III. Orbán pápának 1186-dik évi levelét, melyből azt tanuljuk: hogy a Szent István király koronájához tartozó tartományok is „Magyar ország“-nak neveztettek:

„Urbanus Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Petro Spalatensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Fratres et Episcopus nostros sincera debemus charitate diligere, et utilitati honoris cum ipsorum propensiori cura intendere, ac iura sua, quantum in nobis fuit, illibata servare. Eapropter tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, consuetudinem deferendi Crucem, sic dicendum Dominicum vexillum, per totum Regnum Hungariae, rationabiliter Ecclesiae tuae concessam, et hactenus observatam,

fraternitati tuae, auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis ergo hoc at temptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum Veronae secundo Idus Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus papa III.

E levélre nevezetes észrevételt olvashatni Farlatus Daniál, Illyrici Sacri, Tomus Tertius. Venetiis. MDCCLXV. fol. p. 221.

„Urbanus alteras litteras Veronae dedit ad Petrum Archiepiscopum, ipsiusque rogatu ius ac potestatem eidem confirmat Crucis sibi per Hungariae Regnum praefereandae, quod est Metropolitanae dignitatis insigne, ab eius decessoribus, concessu sedis Apostolicae, et ex antiqua consuetudine usurpatum. Hungariae vocabulo Spalatensem Provinciam intelligas, velim, quae tum Belae (III.) Regi Hungarorum suberat: regni enim Hungarici cum plures essent provinciae, velut Dalmatia, Chrobotia etc. omnes tamen ex Hungaria, quae pars regni maior et princeps erat, nominari solebant, ex hisque unum Hungariae regnum conflari. Nec vero Urbanus Petro potestatem fecit Crucis ante se per totum regnum Hunga-

riae circumferendae, id perinde accipi oportet, quasi Pontifex hanc potestatem in ipsas Strigoniensis, seu Colocensis Metropolitae provincias extendere ac proferre voluisset.

Ha tehát nem egyedül és kiválólág „a magyar haza“ hanem minden hozzá tartozó tartományai egyenként „Magyar országnak“ nevezettek, és egy egészet tettek: most a nemzetiségek egyenjogosítása után engedje meg a magyar nemzet, hogy az anya országnak egy részét tulajdonítsa magának a Tótság, másikat a Románok, harmadikát a Szerbek, negyedikét a Rácok, s így tovább a többi nemzetiségek. 1866-ban a bécsi eszme csere alkalmával a lengyel, morva és cseh képviselők közt a csehek első föltételül tűzték ki a magyar korona szétdarabolását.

Az osztrák magyar kiegyezés nem a szláv-világ vesztére megújított Árpád Arnulfféle szövetség.

A mult 1868-dik évi januáriusban e kérdést lehetett a „Pestbudinski Vedomosti“ ujságban olvasni: Ugyan mi is tulajdonkép az az osztrák magyar kiegyezés? Hát az Árpád Arnulfféle szövetségnek, a szláv világ vesztére, megújítása.

Honnan ez ellen szenv? Hisz a Földvidéki Tót atyánkfiai az 1869-ki képviselőik választásával is bebizonyították, hogy ők hűséges rokonaink. — Kétségen kívül a szláv írók keltették, kik a szlávokat Európában önálló és szabad népeknek hirdetik, mint névszerint Schaffarik József is gömör-megyei Slaw. Alterth II. Bd.

S. 79.“ Unterdeß wandten sich die von den Pet-schenegen aus dem Lande Lebedia (zwischen dem obern Don und der Wolga) verdrängten Magyaren westwärts, und brachen zum Theil bei Kiew vorbeiziehend 885 in Ungarn, Siebenbürgen, in die Moldau und Walachei unheilbringend für die dortigen Slawen ein.“

Ezeket Nesztor után beszéli „Nestor ein Mönch zu Kiew, geboren 1056, gestorben 1116; sein Chronikon von der ältesten Zeit bis zum Jahre 1114.“

Ennek ide vágó sorai Timkowski kiadása szerint Schaffarik Józsefnél „Im Jahre 6,406—898 zogen die Ugren bei Kiew über einen Berg, (csak domb) welcher jetzt der ungrische genannt wird. Als sie an den Dniepr gelangt waren, standen sie in Zelten; denn sie pflegten wie die Polowzer zu marschiren. Sie waren von Osten hergekommen und drangen mit Macht über hohe Gebirge (a Kárpátokon) und begannen zu kriegen gegen die dort wohnenden Wlachen und Slawen. Es sassen da nämlich früher Slawen und die Wlachen hatten das slawische Land eingenommen; hierauf vertrieben nun die Ugren die Wlachen, und erbten das Land, und wohnten mit den Slawen zusammen, nachdem sie dieselben unterjocht hatten: seit dem führte das Land den Namen Ungarn. Und die Ungarn begangen zu kriegen gegen Mährer und Czechen; Es gab nur ein slawisches Volk: Slawen waren, so an der Donau sassen, und von Ungarn unterworfen wurden, und die Mährer, Czechen,

Lechen und die Poljanen, welche jetzt Russen genannt werden.“

Ezek szerint a Kárpátokon betört magyarok a Dnizster és Duna között fekvő részeket meghódították. E tájakról hívta meg őket Arnulf császár: „Da rief der schlaue Arnulf die Magyaren, mond 889-dik évre Schaffarik: die damals in Dakien herumstreiften, und von den byzantinischen Kaisern gegen die Bulgaren gebraucht wurden, gegen die Slaven herbei.“

Saz 907-dik évi ütközetre: „Nach der furchtbaren Niederlage der Slawen und Deutschen bei Pressburg im August 907 woraus der junge König Ludwig nur mit Lebensgefahr entrann, und worin der beierische Herzog Liutpold, und aller Wahrscheinlichkeit nach, auch der Fürst Moimir fielen; verschwand das freie Mähren aus der Geschichte.“

E nevezetes ütközet Árpád halála után történt kiskoru Zoltán országlásának kezdetén; ha ekkor őseink résen nem állnak s öszsze nem tartanak, nem győztek volna.

Schaffarik Józsefnek egyik kihívó állítása az „verschwand das freie Mähren aus der Geschichte.“

Ez azt akarja mondani: hogy egyedül a magyarok okai a Szlávok leigazásának. E gyűlöletes és izgató állítást a történelem segedelmével lehet és kell megczáfolni; kezdjük meg tehát a Szlavinoknak Európába költözésével a vitatást:

Stritter János Gotthilf, Memoriae Populorum olim ad Danubium incolentium. Petropoli.

1774. 4. Tomo II. in Slavicis p. 4. 5. czimü munkájában írja: „A Szlávoknak nemzetsége, Krisztus születése után folyt ötödik század utolsó évei előtt, mint látszik, a Rómaiaktól még csak névről sem ismertetve, midőn a Dunához inkább közelített, Első Justinian császárkodása elein (520 † 565.) azon vízen által kelni, s a Római tartományokat fegyverrel nyugtalanítani kezdette, melyeket, míg ő uralkodott, majd mindegyik évben a Hunnok, Szlávok és Anták tüzzel vassal kegyetlenül pusztítottak; a Római seregekkel pedig többször megütközvén, csak nem mindenkor, ha a Germánus és Chilibudiustól nyert diadalokat kiveszed, győzve tértek vissza. Egyéb aránt épen azon időben, midőn a Szlávoknak seregeik e tartományokat dúlák, másokat nem csekély számmal e nemzetség közül a Rómaiak alatt pénzért katonáskodni találunk. A Szlávoknak rövid idő alatt a Duna partjai mellett ily nagyra nőtt hatalmuk nem igen sokára, úgy látszik, az Első Justinian császár kormányának utolsó éveiben Európába költözött Avaroknak több féle hadakozásaik által meggyengült. Mert Mauricius uralkodván (584 † 604.) a Rómaiakon, a Szlávok a Byzantinus írók szerint majd a Római seregek között harczoltak: majd az Avar Chán parancsainak engedelmeskedtek, s tőle polgárai közé számítottak. Ekkor a Rómaiak is többször átkelvén a Dunán, a Szlávoknak azon roszzsakat, melyeket előbb tőlük szenvedtek, még határaikon is telelve, vissza fizették.“

cap. 18. az Avarokat Négy Kézly és da l'pina

Az Avaroknak becsapásáról és telepéről Schaffarik is tesz említést: „Ohne Verzug sehen wir ihre Lager — in dem westlichen Theile des heutigen Ungarns, in dem Lande diesseits und jenseits der Donau, Unheilbringend für die benachbarten Völker einbrechen 563. Dort warfen sie ihre neun grossen mit Wall und Graben umzogenen Lager, die so genannten Awaren Ringe 567—568 auf.“

A kilencz avar Győr Pertz számítása szerint az Éns és Danapris torkolatja közti földet foglalta magában, s mint egy 180 mély földre terjedett. — Mélyföldet irtam „mért“ helyett, mert Sz. Gellérd püspök † 1047. írományaiból bizonyos, hogy nálunk az ország utak mind két felől magasán föl voltak hányva, hogy az utazók a vámokat ki ne kerülhessék.

Nem telt bele száz esztendő, hogy Nagy Károly és fia Pipin 791—797. az Avarok győreit elpusztították, az ide érkezett magyarok is azon részeket foglalák el örökségül, melyeket véreik az Avarok birtak; mi világosan azt bizonyítja: hogy a magyar rokon népeknek írott hagyományaik voltak; a bécsi XIV. században öszszegyűjtött krónikában olvastatik. P. I. cap. 3. „Retradidit autem Dominus Hungaris Pannoniam in haereditatem.“ Az az: Az Úr pedig örökségül vissza adta a magyaroknak Pannóniát. — Olvasd Béla király névtelen Jegyzőjének a XX. fejezetét vége felé.

Einhard szerint in Vita Caroli magni jelesen cap. 13. az Avarokat Nagy Károly és fia Pipin

az olasz király, a kitől a Wittelesbachi bajor királyi ház származik, törte meg 791—797 években, s a Tiszáig kergette. Az életben maradt Avarok kénytelenkedtek Nagy Károlynak hódolni. Ezekhez járult 805-ben a Duna bal partján a Kamp folyam alatti részeken lakott, de a Marahánok által elűzött avar kán Tudon, ki Nagy Károly engedelmével népestül Carnuntum-Petronell, és Sabaria-Szombathely között telepedett meg: „eo, quod Sclavis infestantibus, pristinas sedes habitare non potuit.“ *Annales Einhardi Fuldensis.*

Az elpusztult Avária nyugoti részeit Szlávok, vagy Bajorok szálották meg: „Cooperunt populi sive Sclavi, vel Bavarii inhabitare terram, unde illi expulsi sunt Huni et multiplicari. Anonymus de Convers. Carantanorum, Schaffariknál Kopitár kiadásából p. LXXIV. — Etwas weiter oben, nennt er, mond Schaffarik: blos Slawen: „Tunc vero Sclavi post Hunos inde expulsos venientes, coeperunt istis partibus ad Danubium diversas regiones habitare“ mint Nagy Károly hűbéresei és alattvalói. S azon részek a hol megtelepedtek, mint Szala megyében Kanizsa folyó mentében, Tótságnak neveztettek. „In partibus Slaviniensibus, comitatu Dudleipa, in Ruginesfelt, sicut Chocil dux inibi ad opus suum habere visus est: et veluti Reginges in eodem comitatu iuxta aquam Knesaha in beneficium habebat.“ Arnulphi regis diploma anni 891. Schaffariknál.

Pannonia azonban ugy nem volt „Slowakei“ mint magyar országnak Kárpát aljai nem

Szláv tartomány. Maga Schaffarik fölidézi Nagy Károly életéből Einhardnak ime sorait. „Omnes barbaras ac feras nationes ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret; inter quas fere praecipue sunt Welatabi, Sorabi, Abodriti, Boemani.“ Panegyrischer Lobpsalm, ugy mond. — Az az: A barbar és vad nemzeteket mind legyőzte, s azokat adózókká tette, közöttük kivált a Welatabokat, Sorabokat, Abodritákat, Boemanokat.

A Szláv atyafiakat pedig ekkép jellemezi Schaffarik: „Herder schildert sie (a Tótokat) eben so schön, als treffend, wenn er sagt: „Trotz ihrer Thaten, waren die Slawen nie ein unternehmendes Kriegs- und Abenteuervolk, wie die Deutschen; vielmehr rückten sie diesen stille nach, und besetzten ihre leergelassene Plätze und Länder.“ Herder J. E. Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit. Riga und Leipzig. 1791. IV. Bd.

Hitelesíti Herder állítását a Krisztus születése után 552-dik éven túl élt Jornandes vagy Jordánés, a kinél a Szlavin név legelőször jó elő, pedig még „Sclav“ kiejtéssel: „Sed nihil valet multitudo in bello, praesertim ubi et multitudo armata advenerit; nam hi, ut initio expositionis, vel catalogo gentis dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, id est: Veneti (Winidi) Antes, Sclavi, qui, quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseuiunt, tamen tunc omnes Ermanarici imperiis serviebant.“ — Az az: De semmit sem ér

hadban a sokaság, kivált a hová fegyveres sokaság is jó. Mert ezek, mint előadásunk kezdetén a nemzetség lajstromban mondtuk, egy törzsből származván, most három féle néven hivatalnak, az az: Winidáknak, Antáknak, Sklávusoknak, kik ámbár most, úgy kívánván bűneink, mindenütt kegyetlenkednek, még is akkor mindnyáján Ermanaricus parancsának szolgáltak.

Midőn tehát Schaffarik azt mondja, hogy a 471-dik év körül még életben volt Priscus Rhetor már megemlíti a Szlávokat, téved; Priscusnak fönmaradt munkáiban a Szláv név bizonyosan nem található. Ugy tetszik, hogy a Sklav nevezet is régibb, mint ő II. Bd. p. 47. állítja: „Im Laufe des IX. und X. Jahrhunderts, zur Zeit der Vernichtungskriege, welche die Deutschen gegen die Slawen führten, wurden die gefangenen Slawen als Arbeiter verkauft, wodurch der nationale Name dieser Gefangenen die Bedeutung von Sklave, Knecht erhielt. — In gleicherweise scheint auch der Name „Srb“ in das angelsächs. „Syrf“ mancipium verwandelt zu sein.“

Annales Lobienses írják 803.-dik évre Nagy Károlyról: „Eo anno Pannonia cum finitimis regnis sub ditione imperatoris reducta est.“ — Az az: Azon évben Pannonia szomszéd tartományokkal együtt a császár hatósága alá vettetett.

Pertz Monumentáiban olvashatni 817-dik évre: „Divisio imperii domni Hludowici inter dilectos filios suos, inter Hlotharium videlicet, et Pippinum, et Hludowicum, anno quarto imperii sui — Cap. 2. Item Hludowicus volumus,

ut habeat Baioariam, et Carentanos. et Beheimos. et Avaros, atque Sclavos, qui ab orientali parte Bavariae sunt.“ t. i. a Morvák.

Ezen örökölés szerint tehát Bohemia és Morávia Lajos hercegnek jutott.

846-ik évre ezek állanak a Fuldai Rudolf évkönyveiben: „circa medium mensem Augustum (Hludowicus) cum exercitu ad Sclavos Marahenses defectionem molientes profectus est, ubi ordinatis et iuxta libitum suum compositis rebus, ducem eis constituit Rasticen, nepotem Moimari.“ Az az: Augustus közepe felé Lajos sereggel költözött a Morva Szlávok ellen, a kik elakartak pártolni; ahol elrendelvén és tetszése szerint intézvén dolgait, Rastist Moimarnak unokáját rendelte hercegnek.

855-ik évre ugyan ott ezek mondatnak: „Rex quoque Hludowicus in Sclavos Marahenses contra Rastizen, ducem eorum sibi rebellantem, parum prospere ducto exercitu, sine victoria redüt — post reditum regis, Rastiz cum suis insecutus, plurima trans Danuvium finitimorum loca praedando vastavit.“ Az az: Lajos király is a Morva Szlávoknak Rastiz hercege ellen, a ki pártot ütött, kevés szerencsével vezetvén seregét, győzelem nélkül tért meg — őt vissza jövetekor Rastiz az övéivel üldözvén, a Dunának (Pannonia) tulsó széléin lakók helyeit rabolva pusztította.

846-ik évről pedig ezeket írják a 901-ik évnél megszűnt Fuldai év könyvek. „Hludowicus rex mense Augusto ultra Danubium cum ma-

nu valida profectus, Rastizen in quadam civitate, quae lingua gentis illius Dowina, id est, puella dicitur, obsedit. At ille, cum regis copiis congregari non auderet, atque loca sibi effugiendi denegata cerneret, obsides, quales et quantos rex praecepit, necessitate coactus dedit; insuper cum universis optimatibus suis, fidem se cunctis diebus regni, servaturum esse, iuramento firmavit, licet illud minime servaverit.“ Az az: Lajos király augustus hóban nagy erővel a Duna tulsó felére utazott, Rastizt egy városban, mely azon nemzet nyelvén Dowina (Dévén) az az, leánynak hivatik, megszalotta. De ő nem mert a király hadával megütközni, menekülésre sem találván helyet, kénytelenségből olyan és annyi kezest adott, a minőket s a mennyit a király parancsolt; ezek fölött minden nagyaival országa hűségét ígérte, s esküvel megerősítette, ámbár ezt épen nem tartotta meg.

Végre a Fuldai évkönyvek beszélnek 870-ik évre. „Ludowicus — rex — circa Kalendas Novembris in Baioariam profectus est, ibique cum suis colloquium habens, Rasticen Francorum iudicio et Baioariorum, nec non Sclavorum, qui de diversis provinciis regni munera deferentes aderant, morte dampnatum, luminibus tantum oculorum privari praecepit.“ Az az: Lajos király november kezdete körül Baváriába költözött, és ott az övéivel értekezvén, a Frankok és Bajorok, Szlávok által is, a kik a birodalom különféle tartományjaiból ajándékokat hozváu jelen

voltak, a halálra ítélt Rastisnak csak a szeméit tolatta ki.

Egykor a megvakítás az ország elszakasz-
tóknak, vagy azt idegen hatalom alá vetőknek
volt büntetése.

Augiai Herimannak, született 1013-ban,
s meghalt 1054-ben, Kronikájából ezeket vet-
tük át:

869-ik évről: *Karломannus bis numero, co-
piis Rastizi pugna congressus, vicit, et praedas
ingentes abduxit. — Interim Ludovicus rex us-
que ad desperationem Ratisbonae aegrotans, the-
saurosque suos aecclesiis, pauperibusque dispen-
sans, tres filios suos cum totidem exercitibus,
contra diversos miserat hostes. E quibus Karolus
caeteris iunior, cunctis Rastizi munitioibus cap-
tis, totam Marahensem regionem ferro, igne,
praedaque vastavit. Karломannus regnum Zven-
tibaldi, nepotis Rastici, nihilominus depopulatur.
Ludowicus vero Sorabos et eorum complices bis
pugna victos, ad deditionem compulit.* — Az
az: Karolomann két izben megütköztvén Rastiz
seregével, győzött, és iszonyú zsákmányt vitt
magával. Azonban Lajos király Ratisbonában
kétségbe esésig betegeskedvén, kincseit az egy-
házakra és szegényekre osztván, három fiát há-
rom haddal küldötte különbféle ellenségei ellen.
Közülök Károly a legfiatalabb Rastiznak minden
erődeit elfoglalta, egész Maraha tartományt tüz-
zel, vassal s rablással pusztította. Karlomann
Rastiz unokájának Zwentibaldnak az országát

dúlta. Lajos pedig a Sorabokat és czimboráikat két győzedelemmel hódolásra kényszerítette.

870. „Zwentibaldus cum regno suo Karlo-
manno se tradit. Unde Rastiz iratus, prius eum
dolo perimere, et hoc non procedente, manifeste
eum persequi statuit. Ille vero superior factus,
Rastizen victum comprehendit, et Karlomanno
vinctum tradidit. A quo, pervaso regno et gazis
suis, in carcerem missus, et Ludowico regi ex-
hibitus, iudicioque Francorum morti addictus,
luminibus tantum oculorum privari iussus est.“

— Az az: Zwentibald országostul megadta ma-
gát Karlomannak. Ezért megharagudván Rastiz
eltökélette magában őt orozva megölni; ha pedig
ez nem menne, nyilván üldözni. De Zwentibald
levén a győztes, Rastizt elfogta, s kötve át szol-
gálta Karlomannak. Ez, miután keresztül gázolt
országán és kincsein, börtönbe küldé, és Lajos
elébe állítá, a Frankok halálra ítélték, hanem
csak a szemei világától parancsolá megfosztani.

871. „Zuentibald perfidiae incusatus, a Kar-
lomanno in custodiam mittitur. Sed crimine non
probato, relaxatus ab eo et muneribus donatus,
exercitusque ei auxilio contra Slagamarum pres-
biterum, quem Marahenses invitum, pro ipso du-
cem fecerant, missus est. Qui dolose rediens, et
se in civitatem recipiens, ipsum auxiliatorem
exercitum dolo circumventum, paucis fuga ela-
psis, vel comprehensis, prorsus delevit.“ — Az
az: Zwentibald hűtlenségért vádoltatván, Karlo-
mann börtönbe rekesztette. De reá nem bizonyul-
ván a bűn, szabadon bocsátotta és megajándé-

kozta; segedelmére pedig Slagma pap ellen, akit akaratlanul is a Maharok helyette vezérré tettek, hadsereggel kísértette. Ő azonban álnokul haza érvén s magát egy városba vetvén, a megcsalt segéd sereget, kevés kivétellel, a kik elszaladtak, vagy elfogadtak, egészen levágta.

872. „Exercitus contra Marahenses missus, cum sine duce sibi dissentiret, ab hostibus victus, caesus et ludibrio habitus, turpiter aufugit. — Karlomannus Marahenses vastat, sed custodes navium eius, ab hostibus trucidati sunt, Embricone Ratisbonae episcopo, vix fuga elapso.“ — Az az: Hadsereg küldetett a Marahánok ellen, de mivel vezér nélkül meghasonlott, az ellenség levágta, és kigúnyolván csúful megszaladt. — Karlomann a Marahokat pusztítja. De a hajói őreit az ellenség megölte. Embriko Ratisbona püspöke alig tudott elszaladni.

874. „Ludovicus rex — cum Zwentibaldo duce Marahensium, subiunctionem per legatos promittente, et fidem, censumque annuum pollicente, pacem fecit. Boemosque idem facientes, suscepit.“ — Az az: Lajos király a Marahánok herczegével Zwentibalddal, a ki követei által hódolatot és hűséget ígért, békét kötött. Az ugyan ezt mivelő Boemánokat is elfogadja.

Eddig az Augiai Herimann. A Szlávok tehát a Karolingusok főhataloma alatt állottak.

Swatopluk 870 † 894.

Swatopluk morva fejedelem sem volt önálló herceg, hanem Karolomann császár hűbérese. Regino prümi apát, Pertz szerint 915-ben halt meg, 876-dik évről írja: Hludovicus rex apud Franconofurtum palatium diem clausit extremum V. Kal. Septembris — Habuit Hemmam sibi in matrimonium iunctam — ex qua tres filios suscepit — Carolomannum, Hludovicum et Carolum — convenerunt tres supradicti fratres — et diviserunt paternum regnum. Carolomannus sortitus est Baioariam, Pannoniam et Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non et regna Sclavorum Behemensium et Marahensium. Hludovicus Orientalem Franciam, Thuringiam Saxoniam, Fresiam, et partem regni Lotharii.' Porro Carolo Alamannia in partem cessit, et aliquae civitates ex regno Hlotharii." — Az az: Lajos király meghalt a Frankonofurti palotában augusztus 28-kán. Hemma volt a házastársa, akitől három fia volt: Karolomann, Lajos és Károly; özsze jött e három testvér, s magok között fölosztották az atyjok országát. Karolomann kapta sorssal Baváriát, Pannoniát és Karnutumot, mely romlottan neveztetik Karantánumnak, és a Behem és Maraha Szlávok tartományait. Lajos a Keleti Frankoniát, Thuringiát, Saxoniát, Frésiát. és Lothár országának (Lotharingiának) egy részét. Károly részére pedig Alamannia (Svevia) esett, s Hlothár országából néhány város.

A Fuldai évkönyvek pedig Parte V. 884-dik évre következő esetről tudósítanak. Még Jámbor Lajos nevezte ki Wilhelm és Engilscalk atyafiaikat Bavária ör grófainak. Holtuk után nem ezek fiai lettek ör grófok, hanem Erbo vagy Arbo; a mi nehezükre esvén a gyermekeknek s atyjok fiainak, Arbót halállal fenyegették. Mire Arbo Zventibold morva herczeggel szövetségre lépván, fiát túszul adta. Mind ezek Jámbor Lajos, Karolomann és Lajos holtuk után történtek Károly alatt, ő öröklötte a birodalmat, s Arbót azonnal vissza helyezte előbbi hivatalába. Ekkor „Zventiboldus dux Moravorum, plenum doli et astuciae cerebrum“ boszszut állott a fiukon, Werinhariusnak Engilscalk egyik fiának, és rokonának Vezzilónak jobb kezeiket, nyelveiket és nemző tagaikat levágatta; embereik közül pedig ki jobb, ki bal kéz nélkül tért haza. Werinharius testvérei féltükben Károly hűségéről Arnulf részére állottak: „recesserunt statueruntque fieri homines Arnulfi Karlmanni regis filii, qui tunc Pannoniam tenuit.“

Amint ezt Zventibold herczeg megtudta, követséget eresztett Arnulfhoz imez üzenettel: „Inimicos meos sustentas; si eos non dimiseris, nec me pacificum habebis“ Az az: Az ellenségeimet pártolod: ha el nem ereszted őket, én sem leszek békes.

Egy másik okul pedig e kifogása volt Zventiboldnak: „Tui homines in vitam meam, nec minus in regnum meum, dolose cum Bulgaris

conciliauerunt — hoc volo, mihi cum iuramento, verum non esse, contestari.“ Quorum neutrum unquam se facturum Arnulfus renunciavit.“ Az az: A te embereid életem és országom ellen álnokul tanácskoztak a Bulgarokkal. Azt akarom, esküvéssel biztosíts engem, hogy ez nem igaz. Viszsa üzent Arnulf: hogy egyiket sem fogja tenni.

E feleletre Zventibold tűzzel vassal rontott Pannóniába: „cum magno exercitu invadit Pannoniam, immaniter ac ruenter, more lupi, matcat, igne et ferro maximam partem devastat.“ — Következett évben ismét becsapott, hogy még azt is elpusztítsa, a mi megmaradt: „Tanta enim multitudine in isto itinere pollebat, ut in uno loco ab ortu usque ad vesperam lucis exercitus eius praeterire cernitur. Cum tanta enim multitudine in regno Arnulfi per duodecim dies exspoliando versabatur — Pannonia de Hraba flumine ad Orientem tota deleta est.“ — Az az: Ez úttal annyi emberel tört be, hogy egy hely mellett reggeltől fogva estig láttattak folyvást múlni. Ennyi néppel tizenkét nap rabolt Arnulf országában — Pannónia Rába mentében keletre egészen elpusztult.

Közbe: „Imperator per Baioariam ad Orientem proficiscitur, veniensque prope flumen Tullinam, Monte Comiano colloquium habuit. Ibi inter alia veniens Zventibaldus dux cum principibus suis, homo, sicut mos est, per manus imperatoris efficitur; contestatus illi fidelitatem iuramento, et usque dum Karolus vixisset, nun-

quam in regnum suum hostili exercitu esset venturus“ — Az az: A császár Bavárián keresztül Keletre utazik, és Tullina folyó közelében Königsstádhez jutva, értekezése volt. Oda jövén többi közt Zventibald is főembereivel; a császár, mint szokás, kezét fogván véle, az embert megerősítette: ez pedig esküvéssel ígért néki hűséget, hogy míg Károly élne, soha sem fog ellenséges haddal birodalmába jönni.

885-dik évben, mint csak ugyan a Fuldai évkönyvekből értesülünk, Arnulf is kibékült Bavaria főemberei előtt Zventibald morva fejedelemmel“ Pax in Oriente inter Arnolfo (így) et Zventibaldo, praesentibus scilicet Baioariorum principibus, iusiurando constare firmatur.“ így.

S oly határtalan bizalommal viseltetett Arnulf király kereszt komája Zventibald iránt, hogy a cseh herczegséget is néki adományozta: „Anno dominicae incarnationis 890. Arnolfus rex concessit Zvendiboldo Marahensium Selavorum regi ducatum Behemensium, qui hactenus principem suae cognationis ac gentis super se habuerant, Francorumque regibus fidelitatem promissam inviolato foedere conservaverant; eo, quod illi, antequam in regni fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus: denique filium eius, quem ex pellice susceperat, a sacro fonte levaverit, eumque ex nomine suo Zvendibold appellari fecit. *) Quae res non modicum discordia-

*) Az atya Arnulf Lotharingia királyává tette; 901-dik évben megölték: „Zvendiboldus rex a suis interficitur.“ Codices Turicensis, et Sirmondianus.

rum et defectionis praebuit incitamentum. Nam et Behemi a fidelitate diutius custodita recesserunt; et Zvendibold ex adiectione alterius regni vires non parvas sibi accessisse sentiens, fastu superbiae inflatus, contra Arnolfum rebellavit. Quod cum cognovisset Arnolfus, cum exercitu regnum Marahensium ingressus, cuncta, quae extra urbes reperit, solotenus demolitus est. Ad ultimum, cum et ceterae fructiferae arbores radicibus exciderentur, Zvendibold pacem poposcit, et dato filio obside, hanc sero promeruit.“
Regino. —

Az az: Az Úr megtestesülésének 890-dik évében Arnolf király a morva Szlávok fejedelmének Zvendiboldnak adományozta a Behemek herczegségét, a kiknek eddig saját rokonaikból s nemzetükből volt herczegük, a kik a Frankok királyainak ígért hűséget a szerződés fölbontása nélkül megtartották; azért, hogy mielőtt a királyi méltóságra emeltetnék, kegyelem barátsága volt vele; végre, mivel az ő fiát, a ki egy ágyastól született, a kereszt vízre vitte, s azt az ő nevére Zvendiboldnak nevezette. A mi nem kis viszályra s elszakadásra adott ingert. Mert a Behemek is elpártoltak a rég óta megőrzött hűségtől, és Zvendibold a másik ország öregbülésével nagyobb erőre kapván, fölfuvalkodott dőlfeben Arnolf ellen pártot ütött. Ezt észre vevén Arnolf haddal ment a Marahánok országába, s mindent, a mit a városokon kívül talált, földig lerontott. Végre, mikor a gyümölcsfák is tövöstől kiváгат-

nának, Zvendibold békét kért, a mit, fiát túsul adván, későn érdemlett meg.

Arnulf e békét 891-dik évben ismét meg újította: „Rex legatos suos pro renvoanda pace ad Maravos fransmisit.“ *Annales Fuldenses.*

Épen akkor, midőn Arnulf királynak bajai sűrőn meggyültek kereszt komájával 884-dik évben a magyarok hazánknak Duna bal partjain elterjedt részeire érkezvén, itt tanyáztak, mint az egykoru Regino emlékezetben hagyta: „Anno dominicae Incarnationis 889. gens Hungarorum ferocissima et omni belua crudelior — egressa est.“ Az az: Az Úr megtestesülésének 889-dik évében a szilaj, s minden vadnál kegyetlenebb magyarok nemzete kiköltözött.

Pertz György *Monumenta Germaniae Historica* Tomo I. z. 538. határozottan állítja Reginóról: hogy az évet ugyan Krisztus megtestesülésétől, vagy is martius 25-től számítja: de Krisztus születését, avagy december 25-két kell érteni; itt tehát az 88⁸/₉. évet.

A Fuldai évkönyvek pedig ezeket jegyezték föl 892-dik évre Arnulf utazásairól. „Rex de Francia cum victoria in Almannia, curte regia Ulma, honorifice natalem Domini celebravit. Inde Orientem proficiscitur, sperans ibi Zventibaldum ducem obviam habere; sed ille, more solito, ad regem venire renuit, fidem et omnia ante promissa mentitus est. Inde rex irato animo in Hengistfeldon cum Brazlavone duce colloquium habuit, ibi inter alia quaerens tempus et locum, quomodo possit terram Maravorum intrare; con-

sultum est enim, ut tribus exercitibus armatis regnum illud invaderet. Rex equidem assumptis secum Francis, Baiuariis, Alamannis, mense Julio Maravam venit. Ibi per quatuor ebdomadas cum tanta multitudine, Ungaris etiam ibidem ad se cum expeditione venientibus, omnem illam regionem incendio devastandam versabatur.“

Az az: A király győzedelemmel tért meg Frankóniából Almanniába Ulma királyi udvarhelyre, a hol tisztességesen megülte a karácsont. Innen Keletre utazik, remélve, hogy ott Zventibold herczeg majd elébe jövend; de ő, szokás szerint, nem akart a királyhoz jönni, hűségét, s mind azt, a mit előbb ígért, meghazudolta. Innen a király boszszujában Hengistfeldre érvén, a Dráva és Száva közt bíró Brazlavo szláv herczeggel tanakodott, többek közt időt és alkalmat keresvén, mikép mehetne a Maravok földére? Azt tanácsolák néki, három sereggel támadja meg ez országot. A király tehát Frankokkal, Bajorokkal, Alamannokkal 893-dik évi júliusban Morvába érkezett. A hol annyi sokasággal, hozzá jövének hadaikkal a magyarok is, négy hétig tűzzel vassal pusztította az egész tartományt.

Megemlíti e hadjárást Augiai Herimann is 892-dik évre: „Arnolfus rex Pannonias adiens, cum Zventibaldum ducem Marahensem iterum sibi rebellantem cognovisset, colloquio cum Brazlavone duce Pannoniae ulterioris, trifariam cum tribus exercitibus, Ungarris etiam

auxiliatoribus, nuper illas in partes de Aquilone adventantibus, per continuum mensem Marahensem devastat regionem.“ Az az: Arnolf király Pannóniába menvén, mikor megtudta, hogy Swatopluk Marahai herczeg ismét pártoskodik, Brazlavo Szávai Pannonia herczegével tanácskozván, három felé három sereggel, a segítő magyarokkal is, a kik minap éjszokról érkeztek azon részekre, négy egész hétig pusztította a Maraha tartományt.

Kitetszik ezekből, hogy Arnulf német király nem birván saját erejéből legyőzni Swatopluk herczegét, Brazlavo Szláv herczeg tanácsából hívta meg segítségül a magyarokat.

A Fuldai évkönyvek szerint Arnulf király 893-ban másod izben is hadakozott Swatopluk ellen: „Arrepto itaque rex itinere, iterum regnum Zventibaldi ducis ingreditur cum exercitu, maxima parte illius regionis exspoliata; propter insidias positas magna cum difficultate itineris in Baioaria ad regiam curtem Otingam reversus est. De qua ei non multum post filius nascebatur, quem Addo Mogonciacensis episcopus, et Adalpero Augustae Vindeliciae episcopus, sacro fonte baptismatis crismantes, nomine avi sui Hludovicum appellaverunt.“ — Az az: A király tehát ismét utra indulván seregestül Swatopluk herczeg országába ment, e tartomány legnagyobb részét kifosztotta; hanem cselvetés miatt nagy nehezen vergődött Baváriába Otinga udvarhelyre. Ez után nem sokára született néki fia, a kit Addo mainczi,

és Adalpero augsburgi püspök megkeresztelvén, ösének nevére Lajosnak hívták.

Swatopluk nyugtalan életének a budai krónika szerint 894-dik évben a magyarok vetettek véget a Bán-Hidi ütközetben Tata mellett Komárom vármegyében: „denique irruptione subita, in quodam oppido circa Pontem Bani, iuxta Tatum, cuius oppidi adhuc patet interruptio, cum tota militia deleverunt. — in campo pulcerrimo, summo diluculo pugnam iniverunt. Fuit autem auxilium Domini cum Hungaris, a quorum facie Dux sepe dictus se in fugam convertit, persecuti- que sunt eum Hungari usque Danubium, et ibi pre timore in Danubium se iactavit, in quo pre aquarum vehementia suffocatur.“ — Az az: végre véletlenül hirtelen megrohanással Bán Hida mező városnál Tata mellett, a városnak romai most is láthatók, az egész seregét tönkre tették; — egy igen szép mezőn viradtkor megütköztek vele. Az Úr segedelme magyaroknál vala, a kik színe előtt a gyakran nevezett herczeg szaladásnak eredett, s őt a Dunáig üldözték, ott félelmében a Dunába vetette magát, s a sebes vízbe fuladt.

A névtelen Annalista Saxo, a ki több forrást használt, s a krónikája 1139-dik éven végződik, Prágai Kozma után 1045—1115. beszéli 893-ik évre: „Non dessunt scripta quedam, que de ipso testantur, quod rebellionis sue penitentia ductus, spreto seculo, patriam reliquerit, ac divinis obsequiis se subiiciens, in cetu religiosorum vite reliquum egerit.“ — Az az: Nem hiányoznak némely irományok, melyek azt bizonyítják, hogy

megbáuván pártoskodásait, a világot megvetette, elhagyta hazáját, s magát isteni szolgálatra szánván, szerzetesek társaságában töltötte élete napjait. — Tudniillik a nyitra zobori magányban.

De e kósza hírt megczáfolták a Ratisbonai évkönyvek, *Annales minores S. Emmerammi Ratisponensis*, 895-dik évre följegyezvén „*Zvendipale dux obiit.*“ Kiknek lehetett pedig hitesebb hírük, mint épen a Bajoroknak.

Tegyük ezekhez a Fuldai évkönyvek tanutételét: „894. *Cuentibaldus dux Maravorum et vagina tocius perfidiae, cum omnes regiones sibi affines dolo et astucia perturbando, humanum sanguinem siciens circumiret, ultimum hortando suos, ne pacis amatores, sed potius inimici demesticis persisterent, diem ultimum clausit infeliciter. Avari, qui dicuntur Ungari, in his temporibus ultra Danubium peragrantes, multa miserabilia perpetravere. Nam homines et vetulas matronas penitus occidendo, iuenculas tantum, ut iumenta, pro libidine exercenda, secum trahentes, totam Pannoniam usque ad interneccionem deleverunt. Pax tempore autumnii inter Baioarios et Maravos compacta est.*“ Az az: Swatopluk a Maravok hercege s a teljes hivatalségnek edénye, midőn a Szláv tartományokat áltokszággal és ravaszszággal megzavarandó, ember vért szomjuhozva, körüljárná, utoljára intvén az övét, ne kedvelnék a békességet, hanem inkább ellenei legyenek a német háznépnek, szerencsétlenül meghalt. Az Avarok, kik Ungarusoknak neveztetnek, ezen időben a Dunán

•
 tul járkálván, sok nyomoruságot követtek el. Mert a férfiakat és a vén aszszonyokat életüktől megfosztván, csak a fiatal fehér népet, mint barmokat, kényük kielégítésére magukkal hurczolván, egész Pannoniát öldökléssel elpusztították. Őszkor a Bajorok és Maravok között béke jött létre.

A budai krónika hitelét támogatja az egykoru Regino is. 894. „Circa hoc etiam tempore Zvendibold rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus et ingenio callidissimus diem clausit extremum; cuius regnum filii eius paucio tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus.“ — Az az: Ez idő tájban halt meg Swatopluk is a Maraha Sklávok királya, az ővéi között legokosabb és legravaszabb ember; országát a fiai rövid ideig birták szerencsétlenül, a magyarok mindeket földig elpusztítván.

Swatopluk halálát bizonyítja a Cseheknek elválása is a Morváktól, a mi Pertz szerint Monumenta Germaniae Historica I. p. 53. Nro 78. 895-dik évi julius hóban történt: „Mediante mense Julio habitum est urbe Radisbona generale conventum (igy) ibi se Sclavania omnes duces Boemanorum, quos Zventibaldus dux a consortio et potestate Baioaricae gentis per vim dudum divellendo detraxerat, quorum primores erant Spitignewo, Witizla, ad regem venientes et honorifice ab eo recepti, per manus, prout mos est, regiae potestati reconciliatos se subdiderunt.“
 Az az: Julius hóban közgyűlés tartatott Ratis-

bonában, ott a Sklavonia csehek hercezei, a kiket Swatopluk herceg a Bajor nemzet egységétől és hatalmától régen erővel elszakítván elidegenített, kiknek főbbjei Spitignevo és Witizla valának, a királyhoz jövéen, tisztességesen fogadtattak; kezet fogván, mint szokás, a királyi fölséggel kibékültek, s alája vetették magukat.

E hódolat hitelesen bebizonyítja a Fuldai évkönyvek írója által följegyzett kör utat, melyet Swatopluk kevéssel halála előtt a Szlávok fölszaklatására Bajorok ellen tett.

A Morvák, mint az Augiai Herimann 897-ik évre beszéli, a meghódult Csehekre támadtak; ezek Arnulftól kértek ellenük segédelmet: „Boemani contra Marahenses ab Arnolfo imperatore auxilium petunt. — Arnulfus imperator, habito conventu, nulli fidens, sacramentum fidelitatis denuo sibi, et filio parvulo Ludowico a cunctis exigit.“ — Az az: A Boemánok segítséget kértek Arnulf császártól a Marahánok ellen. Arnulf császár gyűlést tartván, egyiknek sem hívén, magának, és kised fiának Lajosnak, mind a két féltől ujonnan kívánt hűségi esküt.

De Swatopluk fiai is egymást halálban gyölölék, kiket 898-ki évben Liutbald Bajor örgróf vert meg: „Discordia capitalis inter fratres Zventibaldum et Moymarum Marahenses duces facta. Liutpaldus marchio cum aliis, Marahenses imperatori rebelles, vastat.“ Herimannus Augiensis. Az az: Moymar és Zventibald Maraha hercegek között halálos gyűlölet ütött ki, kiket másokkal együtt Liutpald Bajor örgróf vert meg.

E történetet bővebben leírták a Fuldai évkönyvek, jelesen 898-dik évről beszélnek: „Postea vero, anno incarnationis Domini 898. inter duos fratres gentis Marahensium, Moymirum videlicet, ac Zventibaldum, eorumque populum dissensio atque discordia gravissima exorta est, ita etiam, ut si uterque alterum suis viribus insequi atque comprehendere valeret, capitalem subiret sententiam. Tunc vero rex imperator ista sciens, marchiones suos Liutboldum scilicet et Arbonem comitem, una cum ceteris fidelibus suis, parti, quae ad se spem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionemque Baioarios suos primates transmisit. At illi in ore gladii, igneque, prout poterant, inimicos suos humiliaverunt, et devastando necaverunt. — Iterum autem expeditione ordinata, tempore hiemali Baioariorum principes cum suis fines Marahabitaram fortiter atque hostiliter invaserunt, et manu valida loca illorum desertantes, praedamque colligentes, domum revertentes, habentes ea.“ — Az az: Az után pedig az Úr megtestesülésének 898-dik évében a Maraha nemzetből való két testvér Moymir és Zventibald, s a népeik között igen nagy meghasonlás és egyenetlenkedés támadt, annyira pedig, hogy, ha egyik a másikat üzés közben utólérheti és elfoghatja, annak meg kellene halnia. A király és császár pedig ezeket megtudván, az ör grófjait Liutboldot és Arabót több híveivel azon pártnak, a mely benne helyhezé reménységét s hozzá fordult, küldé segedelmére s oltalmára. No ezek a Bajor fő emberek tűzzel vassal,

amint tehették, meg alázták ellenségeiket és pusztítva öldözték. — Télen megint egy másik hadjárat rendeltetett, a Bajor fő emberek seregükkel a Marahabiták vidékeit ellenségesen megtámadták, s lakó helyeiket hatalmas kézzel pusztítván, zsákmányokkal tértek haza, a melyeket magoknak tartottak.

Ezeknek az állam fölforgató küzdelmeknek leírásából, melyet a Fuldai évkönyvekben 899-dik évre olvashatni, kiderül, hogy az öregbik testvér Moymir volt a vizsál indító, s a Szláv népnek igába terelője: 899. „Dein non post multum temporis, Baioarum terminos Maravorum confidenter iterato intrantes, et quaecunque poterant, diripiendo populati sunt, et Zwentiboldum puerum, filium antiqui ducis Zwentobolchi, suumque populum, de ergastulo civitatis, in quo inclusi morabantur, eripuerunt, ipsamque civitatem igni succenderunt, atque in fines patriae suae pro misericordia secum abduxerunt.“ — Az az. Ez után nem sok idő múlva a Bajorok ismét merészen átmentek a Maravok határain, s amiket pusztításkor elrabolhattak, és a Zwentibold gyermekét, a régi Zwentibold herczeg fiát, s népét a város börtönéből, melybe rekesztettek, kiragadták, s könyörületességből magukkal hazájukba vitték, és a várost folyújtották.

Mi történt e két testvérrel, nem tudni, kereste őket és kutatta Schaffarik József, de a kútfőkben föl nem találhatta, csak gyanítja, hogy Moimir a 907-ki ütközetben esett el Pozsonynál. Minden

esetre öldöklők lehettek a csaták, mikor ezeknek a fiaknak hírmondójuk sem maradt.

A pártütő Morvák ennyi veszteség után sem nyugodtak; meg értvén Arnulf császárnak 899-ki december 8-kán bekövetkezett halálát, újra fölzendültek; a Bajorok melléjük vevén a Cseheket, épen akkor pusztíták Morva országot, midőn a győztes magyarok Olasz honból haza menőbe voltak: közülök Liutpold ör gróf ezernél többet elejtett. Azon évre írják a Beneventi évkönyvek: „Hungari in Italiam venerunt.“ A magyarok Olasz országba jöttek. És az Einsidleni évkönyvek: „Arnulfus imperator obiit — Ludowicus filius — in regem elevatur. Bellum inter Ungaros et Christianos in Italia.“ — Arnulf császár meghalt, fia Lajos emeltetett a királyságra. A magyarok megütköztek Olaszországban a Keresztényekkel.

Az Augiai Herimann krónikája Arnulf halálát, és a magyarok hadjáratát 900-dik évre teszi: „Arnolfus imperator Ratisponae, ubi frequentius manebat, aegrotans obiit, et in basilica sancti Emmerammi sepultus est anno regni duodecimo, pro quo filius eius Ludowicus puer in regnum constitutus est. — Baioarii per Boemanos transeuntes, ipsis secum assumptis, Marahensem item devastant regionem. Ungarii hostes novi Italiam magna ex parte vastaverunt, et conserto praelio, victores viginti milia ex Italia una die peremerunt. Itidem exploratam Bavariam invadentes, circa Anesum flumen plurimas praedas abducunt. Item Pannonias depopulatas occupant. Liutpaldus mar-

chio quibusdam copiis Ungariorum cum paucis Noricorum congressus, uno tantum ex suis amisso, mille ducentos peremit.“ — Az az: Arnulf császár Ratisponában, a hol gyakran tartózkodik vala, meghalt, és a Szent Emmeramm egyházában temettetettel országlásának tizenkettedik évében; helyette fia Lajos rendeltetett királynak. A Csehek hazáján keresztül menő Bajorok, őket is melljük vevén a Maraha tartományt dúlják. Az Ungariusok új ellenségek Olaszszágnak nagy részét elpusztították, s megütközvén, egy napon husz ezer embert öltek meg. Innen Baváriába csaptak, és az Ens folyam környékéről sok zsákmányt vittek magukkal. A földült Pannóniát elfoglalták. Liutpold marchio egy embere vesztességével, némely csapatukból ezer két százat levágot. — Egy más Codex szerint: „tum Ungarii Baioariam ingrediuntur, et plus mille ex eis occiduntur.“

Ez időben történtek, amiket a bársony palotában született Constantin császár de Adm. Imp. cap. 41. a Morvák veszedelméről ír: „Post huius autem Sphendoploci mortem, anno uno in pace exacto orto deinde dissidio et bello civili, invadentes Turcae funditus eos exstirparunt, regionemque eorum occuparunt, quam in hodiernum usque diem incolunt: quaeque supererat multitudo, dissipata confugit ad finitimas gentes, nimirum ad Bulgaros, Turcas, Chrobatos, et ad reliquas nationes. — Az az: E Szwatopluk halála után lefolyt békével egy

esztendő, azonban (fiai között) egyenetlenség és polgári háboru támadt. Ekkor a Magyarok reájuk ütöttek, s őket egészen kiirtották, és országukat elfoglalták, melyben mai napig laknak: az életben maradt sokaság, elszéledve a szomszéd népekhez futott, tudniillik a Bulgarokhoz, Törökökhöz, Horvátokhoz, és más nemzetekhez.

A mostani Tót atyafiak egy részét Bulgáriából hozták vissza őseink, mint oda menekülteket; ezek bizonyára nem alapították a „Magyar Statust.“ Történetek későbbi bevándorlások is. —

Nagy változáson kellett által esnie a Szlávok hazájának a magyarok ide jövele után, mint a névtelen Szász Annalista beszéli 901-dik évre: „Arnulfi morte intellecta, incursio Ungarorum ad excidium gentium ad meridiem et occasum degentium exoritur, quorum infausto auxilio Arnulfus potiebatur imperio.“ — Az az: Megértvén Arnulf halálát, meg kezdődtek a magyarok betérések a délen és nyugaton lakó nemzetek földülésára, a kiknek szerencsétlen segedelmükkel birta Arnulf császárságát.

Kérdés: hol laktak azok a magyarok, a kikhez az elszéledt Szlávok futottak? Alkalmasint a Duna és Száva között; ugyanis Constantin írja de Adm. Imp. cap. 42. „Et habitabant quidem trans Danubium flumen Turcae in terra Moravia, atque etiam ulterius inter Danubium et Sabam fluvios.“ Az az: És lakának ugyan a Duna vízen túl a Törökök Morávia földén, de lakának odább is a Duna és Száva folyók között.

Ott, és Száván tul laktak a rokon Avarok is. „Suntque etiamnum in Chrowatis Avarum reliquiae, et Auares esse cognoscuntur“ Constantin cap. 30. — Pejacsevich fűgt hinzu, mond Schaffarik: „Nempe vel ex habitu peculiari, vel ex dialecto diversa.“ Dies der Grund, warum der awarische Titel „Ban“ (Bajan) in Chrowatien zuerst őrlich ward, indem er von da zu anderen Slawen őrberging.“

Ugyan is a Magyarokat a Nagy Károly által 891—897. legyőzött, és elrekesztett Avaroknak tartották; többek közül Widukind írja lib. 1. cap. 19. „Victi autem a magno Karolo, et trans Danubium pulsı, ac ingenti vallo circumlusi, prohibiti sunt a consveta gentium depopulatione. Imperante autem Arnulfo, destructum est opus, et via eis nocendi patefacta, eo, quod iratus esset imperator Centupulcho regi Marorum. Deinde quantam stragem, quatanque iniuriam imperio Francorum fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatae testantur.“ — Az az: Legyőzetvén pedig Nagy Károly által, és a Dunán tul kergettetvén, és iszonyú gátak közé szorítottatván, vissza tartóztatnak a nemzetek dúlásától. Mikor pedig Arnulf országolt e gátak szét bontattak, és utjok nyilt azért, hogy a császár a Marák királyára Centupulchra neheztelt. Ez után mennyi vér ontást és bánalmat tettek a Frankok birodalmában, az elpusztult városok és vidékek bizonyítják.

Pertz észrevétele: Karolum Magnum Auares vallo magno circumclusisse, saeculo decimo vulgaris fuit opinio. Confer Liutprandi I. c. 13.

Constantin császár 959-dik évben halt meg, tehát közel koru tanuk közül való, azon időbeli eseményeket jól tudta, föl is jegyezte. Korához legközelebb áll a 968-ban I. Ottó német császárhoz szegődött Liutprand kremónai püspök. Antapodosis lib. 1. cap. 5. úgy beszél Constantinról mint még életben levőről: „qui nunc usque superest et feliciter regnat.“

Ugyan ott beszéli a magyarokról: „Ungariorum gens, cuius omnes pene nationes experte sunt sevitiā — nobis omnibus tunc temporis habebatur ignota. Quibusdam namque difficillimis separata a nobis erat interpositionibus, quas clusas nominat vulgus, ut neque ad meridianam, neque ad occidentalem plagam exeundi habuerit facultatem.“ — Az az: A magyar nemzet, melynek majd minden népek tapasztalták kegyetlenségét, azon időkben mindnyájunk előtt ismeretlen volt. Mert valami erős rekeszték közé szórított, melyet a nép záraknak nevez, hogy se délre, se nyugotra ki nem jöhetett.

És a 13-dik fejezetben így folytatja leírását: „Arnulfus interea — cum Centebaldum Maravanorum ducem — sibi viriliter repugnantem debellare nequiret, depulsis his, pro (így) dolor, munitissimis interpositionibus — Hungarorum gentem — in auxilium convocat; si tamen auxilium dici potest, quod paulo post, eo moriente, cum genti suae, tum caeteris in meridie, occasuque degentibus nationibus, grave periculum, immo exitium fuit. Quid igitur? Centebaldus vincitur, subiugatur, fit tributarius; sed non solus. — De-

victo namque Centebaldo Maravanorum duce, Arnolfus, pace habita, regno potitur. Hungari interim observato exitu contemplatique regionem, cordibus malum, quod post in propatulo apparuit, machinabantur.“ — Az az: Azonban Arnulf, mivel a férfiasan ellene szegült Maravánok herczegét Centebaldot le nem győzhette, fájdalom, lerombolván e rekeszeket, a magyarokat segítségül hívta, ha csak ugyan segítségnek mondható; a mi nem sokára holta után úgy saját nemzetének, mint a délen és nyugoton lakó népeknek nagy szerencsétlenségükre, sőt veszedelmükre vált. Mi történt tehát? A Centibald legyőzetik, meg hódíttatik, adózóvá lesz, de nem egyedül maga. Mert miután a Maravák herczegé Centebald legyőzetett, Arnulf békét nyert és birta országát: de a mint meg tudták a halálát, gonosz szándékukat, melyet a tartomány látásakor föltettek magukban, tetteleg kivítették.

A véren szerzett országot ugyan elfoglalták a magyarok, de még két ízben ütköztek meg a császáriakkal; egyik kemény harczot 907-dik évi augustusban vívták Pozsonynál: a másikat pedig 910-ben a Lech parton nyertek meg, mely döntő volt; mind a kettőt nem régiben Patuzzi Sándor írta le „Geschichte Oesterreichs.“ Arnulf rief die Ungarn gegen die Slaven zu Hilfe. Wie Arnulf sie zu Hilfe rief, war unter ihnen Woiwod Aloms Sohn Arpad, der sich durch wilde Kriegsthaten einen gefürchteten Namen gemacht.“ „Mert akkoron a magyarok esze semmi egyében nem járt, mond Béla király névtelen jegyzője

a 45-dik fejezetben: mint földek foglalásán, nemzetek hódításán és háboruviselen; mivel a magyarok akkoron úgy örültek a vérontásnak, mint a nadály, s ha így nem cselekesznek, annyi jó földet maradékaikra nem hagynak.“ — E törekvését azonban egy józan fölfogásu ember sem fogja roszalni.

Valóban rettenetes lehetett a magyar név: a Mutinaiak véd szentje Modenában Szent Geminianus; ennek a X. századból való élet írója a magyar nemzetet „*saeuissimam et pene omnibus metuendam gentibus*“ nevezi: „*in nostris tribulationibus crudelissimam experti sumus*“ úgy mond; és egy másik helyen: „*lues illa, quam utinam nesciremus, non dies certaminis, sed insoliti funeris.*“ E véd szenthez folyamodók imáját egy régi codexből Muratorius közlötte, és így hangzik:

„Confessor Christi pie Dei famule

O Geminiane! exorando supplica,

Ut hoc flagellum, quod meremur miseri,

Coelorum Regis evadamus gratia.

Nam doctus eras Attilae temporibus

Portas pandendo liberare subditos.

Nunc te rogamus, licet servi pessimi,

Ab Ungarorum nos defendas iaculis,

Patroni summi exorate iugiter

Servis puris implorantes Dominum.“

Az az: Krisztus vallója jámbor szolgája o Geminian! kérve esedezz, hogy e csapást, a melyet nyomorultak megérdemlünk, az egek kirá-

lyának kegyelméből kikerüljük. Hisz meg szoktad Etele idejéből a város kapuit kitárni, és a tisztelőidet megmenteni. Most kérünk téged, habár igen gonosz szolgálid, védj meg minket a Magyarok nyilaitól: a legfőbb Pártfogót kérleld szüntelen, kérd az Urat megtért szolgálidért.

Egy másik bizonyság a magyar nemzet nagyságáról és vitézségéről Európába jöttekor a Jádrai ostromnak névtelen írója Schwandtnernál, a hol ezeket mondja: „Condeletum exstiterat in codicis, et abrasum Canticum, quod per universam regionem Dalmatiæ interrogationum sanctarum comitiva titubabatur: „Ab ira Ungarorum: Libera nos Domine“ Decet, et nunc deberet plus renovari, et iterum in codices apponi.“ — Az az: Kitörültetett hajdan a kéziratokból és kivakartott az Ének, melyre egész Dalmátia országban a szent kérdésekre tántorogva feleltek: „A Magyaroknak haragától: Ments meg Uram minket.“ Most illenék, most kellene ezt inkább megújítani és a kéziratokba igtatni.“

Schlözernek még is kedve szottyant a magyarokat gúnyolni az erdéli Szászokról irt könyvében. „Freilich machte die Madjaren Orde, die in Osten vor Petschenegen zitterte, im Westen eine lange Reihe von Jahren hindurch, das gewaltige Germanien vor sich zittern; aber daran war in Wahrheit nicht ihre Stärke, das ist, weder ihre Menge, noch ihre Tapferkeit, noch ihre Kriegskunst schuld.“

E nyilatkozatára kérdé tőle Práy György: „Si nec multitudo, nec virtus, nec ars bellandi

Hungarorum Germani um fecerunt tremere, quid ergo illud erat?“ Ha sem a sokaság, sem a vitézség, sem a hadi tudomány nem rettetette a német birodalmat a magyarok előtt, mi rettetette tehát?

„Swatopluk wurde geschlagen, mond Patuzzi Sándor: sein Land furchtbar verwüstet und er zu einem schimpflichen Frieden gezwungen, den er nicht lange überlebte, seine Tage in einem Kloster beschließend. Mit seinem Tode 894 fiel auch sein Reich zusammen. Er hinterließ mehrere Söhne, von denen der Jüngste zu den Deutschen ging und nach Carentanien gebracht wurde; der zweite, Zobur, fand zu Neutra durch die Ungarn den Tod, und Moymar, der bis auf den letzten Augenblick die Burg seines Vaters vertheidigt hatte, flüchtete sich nach Baiern, kämpfte als Abenteurer in fremden Heeren gegen die Ungarn und wurde endlich bei Preszburg erschlagen.“

Ezek után elmondja, hogy Arnulf Rómában megkoronáztatta magát: „Allein seine längere Abwesenheit hatte in Deutschland neue Unruhen hervorgerufen; er kehrte zurück, konnte aber nicht lange mehr seines Lebens und Wirkens sich erfreuen. Zwar schlug er noch Isanvich Swatopluks Sohn, der den ganzen unzählbaren Sinn seines Vaters geerbt, bei Mautern und demüthigte ihn; doch siechte der starke Krieger und starb durch Gift, das ihm welsche Tücke beigebracht, am 8. Dezember 899.“

Liutprand lib. 1. cap. 36. Arnulfot férgekkel emészteti meg, s azon töprenkedik, valjon

nem a magyarok segítségül hívásáért bünteté e meg az Isten: „Utrum vero pro tam im-
menso scelere, Hungarorum scilicet
emmissione.“

„Die Ungarn haben sich durch Schauder-
thaten aller Art einen furchtbaren Namen ge-
macht, sie waren ein kriegerisches Volk, abge-
härtet, Wohlleben und Wissenschaften verach-
tend, meist zu Pferde kämpfend, wobei sie von
ihren Hornbogen sichere Pfeile schossen; auch
führten sie Schwert und Bogen, und schützten
sich durch Eisen und Filzharnische gegen Hieb
und Stich.

Um eine Vormauer gegen diese Horden zu
haben, wurde neben dem halb zerstörten Lorch
die feste Ennsburg gebaut, und um diese, wie
um St. Florian scharte sich 907 endlich der
deutsche Heerbann. Sich ihrer Pflicht erinnernd,
eine feste Glaubensmauer zu sein, nahmen viele
Bischöfe die Streitäxte zur Hand, Aebte und
Mönche zogen den Harnisch über ihre Kutten.
Es kam zu einem blutigen Treffen. Die Ungarn
hatten nur eine Kampfweise: Die Vorhut griff
mit Umgestüm an, hielt eine Zeitlang Stand,
wandte sich dann zur Flucht und risz auf dieser
ihre Gegner in den Hinterhalt der Haupt-Macht;
aber diese Fechtart hatten ihnen die Deutschen in
zahlreichen Kämpfen noch immer nicht abgelernt.

Drei Tage hindurch währte der Kampf,
da war Herzog Leopold, Ditmar Erz-
bischof von Salzburg, der königliche
Truchsesz Eisengrün, mehrere Bischöfe,

fünfzehn Grafen und eine große Anzahl Edelleute erschlagen und die Macht der Deutschen gebrochen.

Zwei Jahre lang verheerten die Ungarn deutsche Gauen, bis endlich 910 Ludwig das Kind, nunmehr im achtzehnten Jahre stehend, Muth und Kraft seines Vaters in sich erwachen fühlte, und einen neuen Heerbann ausschrieb, der jedem mit dem Galgen drohte, der sich feige demselben entziehen würde. Auf dem Lechfelde kam es zur Schlacht, und die Deutschen in ihrer Blindheit wurden in derselben Art und Weise geschlagen, wie früher, und Ludwig konnte dem Lande auf keine andere Weise Ruhe schaffen, als dass er mit großen Geldsummen sich loskaufte, und zu einem Jahrestribut sich, und seine Nachfolger verpflichtete.

Diese Schmach, welche Ludwig der Dicke sich und seinem Reiche angethan, brach dem Jüngling, der viel persönlichen Muth besaß, das Herz, und starb 911 der letzte Enkel des großen Kaisers auf deutscher Erde.

Liutprand bövebben és környülállásosan leirta Antapodosis lib. 2. cap. 3. és 4. e nevezetes, és a Magyarokra nézve döntő véres ütközetet.

„Jam rex Hludoicus collecta multitudine, Augustam venerat, quae est in Svevorum, Bagoariorum, seu orientalium Francorum confinio civitas, cum insperata, magis autem non optata gentis huius nuntiatur vicinitas. Sequenti igitur die secus Lemanni (Lici) fluminis campos, Martio

operi capacitate sua aptos, utraeque acies convenere. Prius itaque, ac Titoni croceum linqueret Aurora cubile, Hungariorum gens, necis sitiens, belli avida, hos, videlicet christianos adhuc opprimit oscitantes; non nullos namque spicula prius, quam clamores evigilarunt, alios vero cubilibus confossos neque strepitus, neque vulnera excitarunt; citius enim ab iis spiritus recessit, atque somnus. Gravis itaque hinc, indeque oritur pugna, versique terga, ceu in fugam Turci, directis acriter boelis, id est, sagittis, plurimos sternunt. — Jam septimam descendens Phoebus occupaverat horam, et serenus adhuc Hludoici partibus Mars favebat; cum Turci sicut non incallidi, positis ex adverso insidiis, fugam simulant. Quos dum regis populus, doli ignarus, impetu validissimo sequeretur, omni prodeunt ex parte insidiae, et quasi victi, ipsi victores interimunt. Rex ipse e victore se victum esse miratur; fitque illi non opinatus gravior casus. Videres equidem saltus, agros, passim cadaveribus stratos, rivos et flumina permixta rubore, tunc hinnitus equum (igy) clangorque tubarum, fugientes etiam atque etiam terrere persequentes magis, magisque hortari.“

Az az: Lajos király az egybe gyűjtött seregével Augsburgba érkezett, mely a Svévak és a Bajorok avagy keleti Frankok határ szélein fekvő város, mikor a nem remélett, vagy inkább nem kívánt közelése e nemzetnek elhírhedt. Más nap az ütközetre alkalmas Lech partjain elterült mezőre szállottak. Az ölésre s ütközetre vágyó ma-

gyar nemzet még a piros hajnal előtt meg támadta az ásítózó keresztényeket, némelyeket előbb ébresztett föl a dárda, mint az övöltés, az alvó helyeiken agyon szúróttak pedig sebeikre sem ocsódtak föl, mert előbb meghaltak, sem hogy álmaikból föl ébredhettek volna. Meg kezdődik a kemény harc, s az előre is, hátra is nyilazó magyarok sokakat leterítettek. Már hét órára járt az idő, még mindig Lajosnak látszott a szerencse kedvezni; midőn az egyes magyarok előharczósai egyszerre futni kezdettek, kiket midőn a király hada, észre nem vevén a cselt, nagy rohanással követné, minden oldalról eléjőnek a lesben állók, és a kiket legyőzötteknek tartottak, mint győztesek ölnek. Maga a király is álmétkodott s annál nehezebbére esett megverettetése. Láttál volna holtakat a berkekben, szántó földeken, piros patakokat és folyókat. Hallhattál volna lóvak nyerítését, kürtök harsogását, szaladni meg rettent futókat, s bátorító üldözőket. —

Ennyi tudós férfiu tekintélye s tanutétele mindenkit meggyőzhetett a történetek valóságáról, hogy a Tót atyánkfiai soha sem voltak ön álló szabad nemzet Európában, hanem a Károlingusok hűbéresei. Azon szerencsétlen politika, melyet az egymást eláruló, s folyton folyva a forradalom terén álló fejedelmeik követtek; a Morvák és Csehek meghasonlása, hogy egymás ellen hadakoztak, nem engedé a Szláv nemzet fölvirágzását, sem függetlenségének ön állását kivívni. A szabad Morva ország tehát nem enyészhetett el a történelemből Arnulf csá-

szár alatt a magyarok bejövetelével, mert soha sem volt szabad. Ilyen körülmények között nem lehetett alakulóban az óriási Szláv birodalom; — mint a szláv írók széltében sirdetik. — Az után Pannóniát Swatopluk nem hi birta, nem az ő kezéből ragadták ki a magyarok, hanem Arnulf császártól, s ennek fiától Lajostól vették el. Morva országot pedig a Kampf folyótól kezdve Garamig 907-ben hódították meg. Boczek Antal, Codex Diplomaticus et Epistolaris Moraviae. Tomus I. ab annis 396—1199. Olomucii. 1836. 4. a Bevezetésben p. XI. írja: „*quae saeculum. IX. videlicet annos 863. et 884. attingunt, e quibus ecclesias s. Petri Olomucii et Brunae a s. s. apostolis nostris Cyrillo et Methodio consecratas, et a ducibus Magnae Moraviae, Ratis (a Teutonis Rastices dicto) et a Swatopluk dotatas esse edocemur. — His proxime accensenda charta Bretislai ducis circa a. 1030. qua ecclesiae s. Petri, et capellae s. Clementis Olomucii dotem „ab antiquis huius terrae principibus“ collatam, pulsas e Moravia Hungaris, restituit.*“ —

Az az: Bizonyára a legérdekesebb, leginkább azokat a leveleket említtem, melyek a IX. századból 863. és 884. évekig terjednek, melyekből értesülünk, hogy Cyrill és Method szent apostolaink avatták föl az olmucai szent Péter, és a brüni egyházakat, melyeket a nagy Morávia hercegei Ratis és Swatopluk javadalmaztak. Ezekhez legközelebb áll Bretislav herceg okmánya 1030-dik év körül való, melylyel az olmucai szent

Péter egyházának és szent Kelemen kápolnájának a régi hercegek által ajándékozott javadalmat a Magyaroknak kiűzése után Moráviából, vissza adta.

Ugyan ott p. XII. pedig ezeket mondja „Saeculo XI. ineunte, circa a. 1025. expulsis e Moravia Polonis, ducatus Moraviae denuo resuscitabatur, et Bretislav, Udalrici ducis Boemanorum filius, primus stirpis Premysleae, Moraviensis dux constituitur, qui cum conige sua Iuditha (Jutta) in olomucensi arce residet; Hungaros e Moravia meridionali eiicit, finesque ducatus sui dilatat: ecclesiae sancti Petri Olomucii possessiones antiquitus ipsi traditas, ab Hungaris vero detentas, restiuit, novisque auget; — custodes finium Hungariae et Poloniae instituit — Haec tantum ex tabulis, de reliquis consule scriptores.“

Az az: A XI. század elején 1025-dik év körül a lengyelek elűzetvén Moráviából, a Morva herczegség újra fölállítatott, és a Premysl nemzetségből származott Bretislav, Udalrik cseh herczeg fia lett első Morva herczeg, a ki nejével Juttával az olmuczi várban lakik: a magyarokat déli Moráviából kiűzi, és herczegsége határait tágítja: az olmuczi szent Péter egyházának adományozott, a magyarok által pedig letartóztatott jóságait vissza adja, s ujakkal gyarapítja: lengyel és magyar országok széleire öröket állít. Énnyit az okmányokból; a többiről kérdezd meg az írókat.

Az idézett okmányok Boczek Antalnál Tomo I. nro: 128. p. 113—114. és nro: 129. p. 114—115, ekkép hangzanak:

„Brachizlau dux Moraviensis, tradit ad ecclesiam, quam in loco nove civitatis (Zpitigneu) in memoriam victorie sue super Ungarorum gente locande, honorifico opere construxerat, universam dotem, que olim ecclesie b. — iuxta Vueligrad, ubi cepit christianitas, in loco quondam civitatis Devin extitisse cernitur: videlicet duas terras iuxta Vueligrad desertas, terram in loco deserto Moin, lapidem cere in Boianove, et urnam mellis ibidem — denarium de theloneo super Olzava. Manum quoque largifluam extendens, assignavit tres terras novelle plantationis, super quas aratores cum pecudibus posuit, et alia multa provideri annuit, et preceptum firmiter fecit, qualiter sacerdos Zvatozlav sit prepositus ecclesie prefate, et ecclesiarum circum quaque, iuxta fluvium Marave, quas sive de ruderibus, sive de novo in laudem et gloriam omnipotentis Dei construi iussit.“

Ex Hildegardi Gradicensis primi, quorum opera supersunt, Moraviae historicorum (scripsit 1127—1147) Chronico Ms. seculi XIII. hactenus inedito, ad annum.

A „victoria super Ungarorum gente“ 1030-dik évben történt; mig Szent István király Bajor tartományért, mely anyai jogon Szent Imre Herczegre nézett, II. Conrád német császárral Bécsnél, Szárhegy, Kahlenberg körül, a meddig akkor magyarország határai terjedtek, hadako-

zott, mert II. Conrád a Bajor hercezséget saját fiának Heinriknak adományozta; addig Brachizlav magyar országba jött, Moráviát Morva folyóig vissza foglalta, és Esztergamig pusztított. A névtelen szász Annalista írja 1030-dik évről „Hoc anno Bracislaus, dux Boemiae, Ungaros magna caede prostravit; et terram eorum usque ad urbem Strigoniam devastavit.“ — A Duna jobb partján pedig, mint Herimannus Augiensis csak ugyan 1030-dik évre följegyzé, II. Conrád császár dúlt: „Conradus imperator, iam dudum in imicitiiis cum Stephano Ungariorum rege conflatis, Pannoniam petiit, et quantum fluminibus et paludibus non obstantibus poterat, Rabam usque devastavit.“

A másik levelet e fölzet alatt közli Boczek: „Bretislaw dux Moraviae confirmat ecclesiae s. Petri Olomucii donationem villae „vdubu“ Dub 1031.

„In nomine sancte et individue trinitatis. Amen. Anno Christi domini salvatoris nostri millesimo tricesimo primo. Indictione XIV. epacta XXV. feria V. ante dominicam, qua cantatur: Oculi-factum est, quod karissima nostra conthoralis ducissa Jutta accedens ad meam presentiam cum domino Bogumil decano et capellano meo, adferens quoque secum in testem dilectissimum filiolum nostrum Zpitigneu, hilari vultu et dulci verbo est professa, quod ecclesie s. Petri in Olomuci, pro refrigerio sancti baptismatis eiusdem geniti sui, villam aliquam conferre, pia et devota gratitudine incitata promiserat, rogavitque, ut liberalitatem eius collaudare, et donationem

ville Vdubu nomine, iam in manus domini Bugumil factam, assensu meo favorabili approbare, et scripture stabiliori firmamento michi placeret perhennare in evum.“ —

A Spitihnou keresztelése 1031-dik évi Húsvét, vagy Pünkösöd napjaira nem esett; mert akkor az „Oculi“ vasárnap martius 14-kén: a Húsvét pedig aprilis 11-kén volt. Hajdan, betegségen kívül, csak kétszer kereszteltek egy évben: Capitulum 10. „Ut nullus baptizare praesumat, nisi in pascha et pentecosten, excepto infirmo.“ Capitulare Karoli M. ad Salz 803. Pertz Györgynél, Legum Tomo I. p. 124—125. „Capitula data Presbyteris“ fölírás alatt.

A Duna és a Kárpátok között fekvő részeket, Erdél országgal együtt 884-ben foglalták el őseink a Szlávoktól, és az Oláhoktól, a kiket itt letek és fegyverrel meghódítottak. Ogmand nevű kém szája után beszéli Béla király névtelen jegyzője a 25-dik fejezetben Erdél lakosiról: „És e földnek lakói az egész világ embereinél gyarlóbbak valának, mivel ők Blasziusok és Sclavusok, mert más fegyvereik nincsenek, mint ijak és nyilak.“

Hogy a Románok valóban fegyverrel meghódított nép, az erdéli törvény könyv: *Approbatæ Constitutiones Regni Transsylvaniae, et Partium Hungariae eidem annexarum.* Claudiopoli 1677. fol. p. 14. „Titulus Octavus Oláh Papokról“ Articulus I. bizonyítja: „Noha az Oláh Natio az hazában sem a Statusok közzé nem számláltatot, sem Vallások nem a re-

cepta religiok közzül való, mindazáltal, propter regni emolumentum, miglen patialtatnak, az Olah Egyházi rendek ehez tartásák magokat.“ —

Ha a magyarok által fegyverrel meghódított erdéli Románokat még II. Rákóczy György fejedelem korában is csak türték, hazafiaknak sem tartattak, vallási szabadságuk sem volt; kétséget nem szenved, hogy az erdéli unio ellen óvást nem tehetnek, mert azt nem birták: Magyar ország állami egysége ellen nem törekedhetnek; és hogy mind az, a mit a Kievi Nesztor szerzetes Schlözer August Lajosnak Göttingai 1805-ki kiadásában III. Theil S. 107—108. Oleg orosz vezér korából beszél, tiszta történeti igazság: „Im Jahre 898 (884) zogen die Ungarn vor Kiev vorbei, über einen Berg (csak valami dombos halom) der nun der ungrische genannt wird. Sie kamen an den Dnepr, und stan'en hier in Weshen (sátoros szerek) denn sie marschirten, wie die Polowzer. Sie waren vom Orient hergekommen, und stürtzten durch die Berge, die die ungrischen Berge (a Kárpát hegyek) genannt werden, und fingen an, die dort wohnenden Wlachen und Slaven zu bekriegen. Denn da sassen vorhin Slaven und Wlachen, nahmen das Slavonische Land ein. Nachdem aber verjagten Ungern die Wlachen, und eroberten dieses Land, und sassen mit den Slaven zusammen, die sie unterjocht hatten. Von der Zeit an, ward das Land Ungern genannt.“

A Duna balparti, és a Kárpátok alatt lakó Szláv atyafiak tehát, és a magyar és erdéli Románok, *) nem tagadhatják, hogy nem volnának fegyverrel meghódított nemzetiségek utódai, kik ezer év óta nem birták e részeket, hanem a győztes magyarok: a jövevény erdéli Szászok, s a Szepesi Németek pedig, a magyar nemzet beegyezésével, királyaink adományából. Most pedig a nem nemes Szlávok, Románok, és a többi nemzetiségek a rájuk ruházott magyar nemzetiségi jognál fogva, az az: jogaikra nézve mint magyarok részesülnek a magyar haza szabadságában és birtokában. Nemzetiségüket senki sem vonja kétségbe: nyelvét is mind egyik nemzetiség tetszése szerint, szabadon és akadály nélkül mivelheti. De hogy a magyar ennyi véren fegyverrel szerzett hazáját a fegyverrel meghódított, vagy a befogadott nemzetiségek között föl-oszsa, mint a Miletics Szvetozár féliek főnhangon és merészen követelik, és Temesvárott nyilván össze- esküdtek hazánk épsége ellen, valamint az erdéli Románok; vagy megengedje: hogy a nemzetiségek képviselői az ország gyűlésein nem az országot, hanem külön külön nemzetiségeiket képviseljék, e jogtalan követelésekre nem hajulhat; — ez annyi volna, mint a nemzetiségről, vele született s Európába hozott jogairól és önállásáról lemondani, maga magát az önálló nemzetek sorából ki törülni s megsemmisíteni. En-

*) A moldva és oláh országi Románok Ypsilanti napjaiban, Szlávoknak vallották magukat.

nyire pedig még egy souverain nemzet sem vemedett, mint az élő nemzetek sorsa bizonyítja. „Debet constituta sic esse civitas, mond Cicero Sz. Ágostonnál De Civitate Dei Lib. XXII. cap. VI. ut aeterna sit. Itaque nullus interitus est Reipublicae naturalis.“ A mi azonban kétségen kívül bekövetkeznék, ha a magyar nemzet maga fölébe növesztené az idegen nemzetiségeket.

A magyar nyelvet sem hajlandók a nemzetiségek államinak elismerni. Mi fog történni, ha a községek felekezeti iskoláin kívül, szláv, román, szerb, ruthen gymnasiumok is fölállítatnak? Ha főleg a hazai nyelv tanítása nem lesz közönséges? A nemzetiségek fiai gyűlöletből nem fogják tanulni s magyar nyelvet; külföldön végezendik iskoláikat, haza jövet pedig nem vállalhatván hivatalt, mivel a magyar állam nyelvét nem értik, szünet nélkül fognak a magyar nemzet ellen izgatni, soha sem lesz csend és béke a hazában.

Végre a nemzetiségek még Sz. István király mondását is fölhasználták részükre: hogy az egy nyelvű ország gyenge és erőtlen: „Regnum unius linguae imbecille et fragile est.“ E mondat komoly okát nem látszanak tudni; tehát elmondom Kézai Simonból De Nobilibus Advenis: „Cum pura Hungaria plures tribus vel progenies non habeat, quam generationes Centum et Octo, videndum est, unde esse habent illorum progenies, qui de terra Latina, vel de Alamannia, vel de alis regionibus descenderunt? Dux namque Geicha de genere Turul,

cui prae ceteris Hungaris oraculum profluxisse de supernis dicitur, ut reciperet fidem catholicam et baptismum. — Misit itaque suos nuncios in christianam regionem, suum desiderium omnibus divulgando. Quapropter hoc audito, multi comites, milites et nobiles ex terris christianorum ad eum accesserunt. Quidam enim ex eis amore Dei, ut ipsum ducem contra Paganos, qui fidem non acciperent, adiuvent: et alii, quod de ipsis Paganis et persecutionibus eorum essent liberati. Nam gens ipsa sub Paganismo constituta, crudelis persecutio fuerat christianis.“

Az az: Mivel a hazabeli tiszta magyarok nem számlálnak több nemzetséget száz nyolcznál, lássuk mi féle nemzedékek azok, kik az Olasz földről, vagy Alamanniából, vagy más tartományokból költöztek hozzájuk? Mondják, hogy a Turul nemzetségből való Gece herceg vett volna, többi magyarok közül, fölüről intést: venné föl a catholicus hitet és a keresztséget. Tehát követeket küldött a keresztény országokba szándékat tudokra adandókat. Kik hallván ezt, sok gróf, vitéz és nemes költöztek hozzá a keresztény tartományokból. Némelyek Isten kedveért, hogy a herceget a pogány magyarok ellen, ha a hitet fölvenni nem akarnák, segítenék: mások pedig örömben, hogy valahára a pogány magyaroktól és üldözéseiktől meg szabadulának. Mert ez a pogány nemzet kegyetlenül üldözé a keresztényeket.

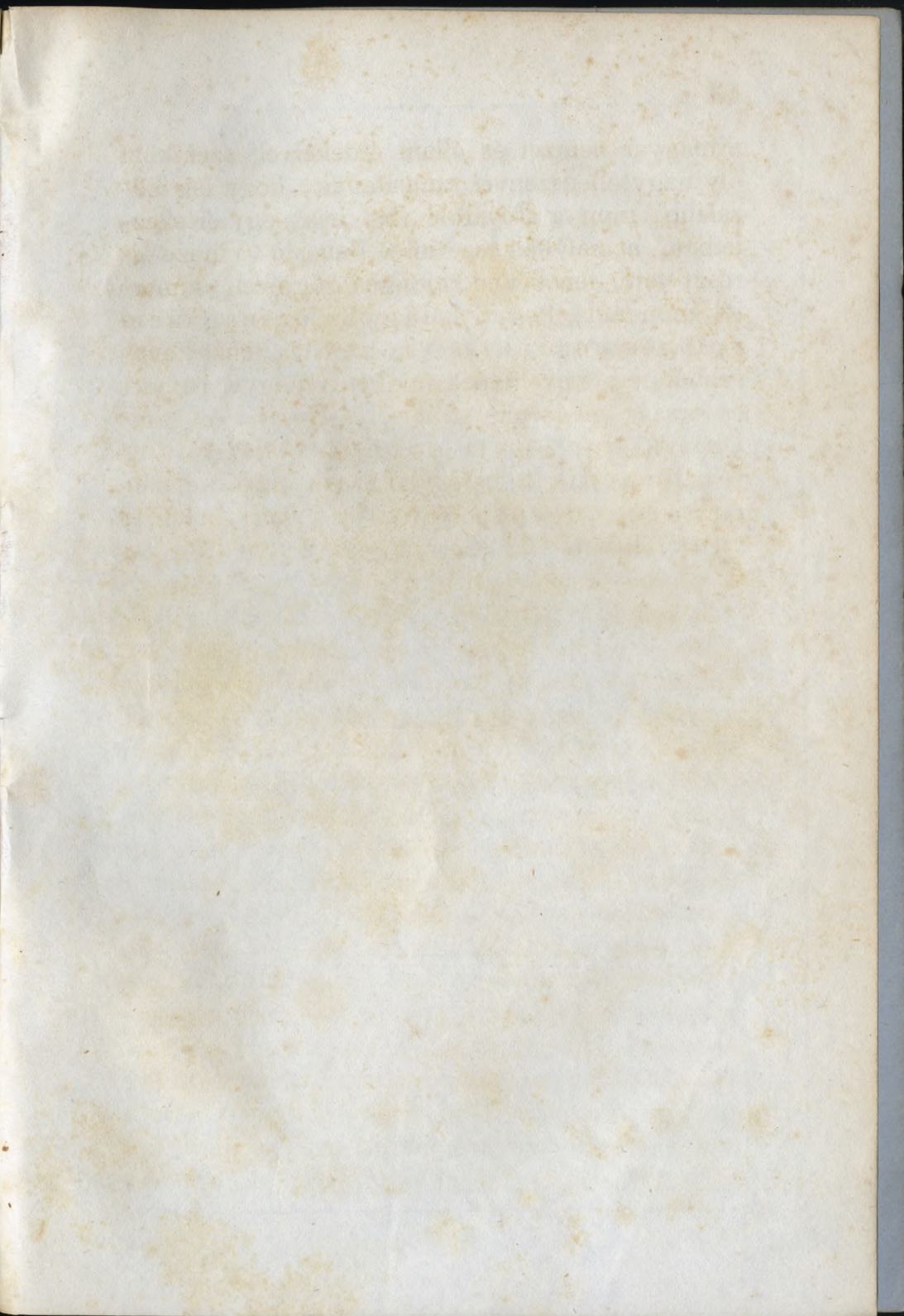
E történetet Gecse hercegről az egykoru Tiethmar merseburgi püspök is följegyezte: „Qui, cum christianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes subditos sevit, et antiquum facinus zelo Dei exestuans, abluit.“

Az az: Midőn keresztény lett, e hitnek meg szilárdítására, alattvalói iránt kegyetlenkedett, s régi bűnét, Istenhez való buzgalmának hevével lemosta.

Ha Gecse herceg és Sz. István király kereszténységre nem téríti pogány őseinket, őket keblében Európa meg nem szíveli, előbb utóbb megtöri, leigazza, s az Avarok sorsára jutnak. Ez azon nagy igazság, melyet Gecse és Sz. István mély bölcsességükben beláttak, s a melyet a Sz. király sz. fiának is ajánlott és szívére kötött. Az idegen nyelvűeken tehát a jövevény grófok, vitézek és nemesek értendők, nem pedig a szolga népek, a kikkel soha sem térítették volna meg szilaj atyáinkat. E nagy válság az atyafi Otto német császárok, a bajor atyafi hercegek, a nyugoti egyház és keresztények müve. Az egy nyelvü ország tehát magában, a többihez képest gyenge, erőtlen, és könnyen legyőzhető, mint az eredmény tagadhatlanul bebizonyította; mert a pogány magyarok csak ugyan akarataukellenére erőszakosan a külföld segédelmével térítették meg.

Megismertettük a magyar ország nemzetségeinek viszonyait hazánkhoz és nemzetünkhöz röviden és komoly higgatság hangján a mult emlékeinkből, és a külföld hagyományaiból: meg czáfoltuk azoknak jogtalan követeléseiteket, a kik

a magyar nemzet és állam érdekeivel szemközt oly nagy ellenszenvet tanusítanak, hogy leg közelebb, mint a Fővárosi Lap írja, egy értekezésben, a melyben szerinte Babesiu Vincze is részt vett, feneketlen rajongás gögjével, kimerték mondani, hogy: „Magyar ország nem volt, és nem is lesz soha“ Ők tehát kevessebbel nem fenyegetnek minket a magyar nemzet és ország megsemmisítésénél. „Equidem pro Patria qui letum oppetiissent, saepe fando audivi: qui Patriam pro se perire aequum censerent, hi primi inventi sunt.“ Livius 45, 26.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

